

Op bezoek bij Roel Dieltiens

Peter François

Verscholen in de Bierbeekse velden, op tien kilometer van Leuven, ligt de woning van Roel Dieltiens. Hier komt de cellist tot rust als hij niet op 's werelds concertpodia of in de conservatoria vertoeft. Maestro Dieltiens ontvangt mij met open armen om te praten over de cello en zijn band met Servais.

Op ontdekking door het cellorepertoire

Roel Dieltiens werd op 29 juli 1956 in Lier geboren en groeide op in een muzikaal gezin. Hij leerde blokfluit en piano bespelen, maar bloeide pas open toen hij op zijn veertiende een cello in de handen gestopt kreeg. Vanaf dan ging het snel: hij studeerde aan de muziekhumaniora van het Lemmensinstituut, behaalde na amper twee jaar een Eerste prijs in het Conservatorium van Antwerpen bij André Messens en vervolmaakte zich bij diezelfde Messens in de Muziekkapel Koningin Elisabeth en bij André Navarra in Detmold. Al vlug maakte Roel naam in het Belgische muziekleven.

“André Messens schotelde aan al zijn leerlingen de Caprices van Servais voor. Ik heb ze met veel plezier gespeeld. Eigenlijk heb ik veel aan Servais te danken. Als jonge kerel vond ik dat fantastisch. Als je een instrument goed wil leren spelen, dan moet je ook een zeker fanatisme hebben wat techniek en zo betreft. Want dat is de enige manier om echt goed te worden. Als Belg staat Servais dan voor een jonge Belgische cellist op de eerste plaats. Ik hoorde pas na mijn opleiding de opname van Anner Bijlsma van Souvenir de Spa – zijn allereerste opname van het werk van ca. 1970. Dat was voor mij een bijzondere ervaring: verdorie, er bestaan nog andere stukken van Servais dan die Caprices! Ik ben toen beginnen zoeken, en dat heeft voor mij een hele wereld geopend. Ik ben naar Parijs gereden, ik ben in Den Haag partituren gaan zoeken, in Brussel heb ik het hele Conservatorium ondersteboven gespit om toch maar zoveel mogelijk te ontdekken. Ik woonde bovendien in Berlaar, waar het buitenverblijf staat van Ernest Van Dyck, Servais' schoonzoon. Van Dycks kleinzoon toonde mij portretten, brieven en manuscripten van Servais. Ik ben er vaak geweest.”

Toeren met het Adrien François Servais Ensemble

“Ik heb in die periode niet enkel het oeuvre van Servais beter leren kennen, maar ook werken van Franchomme, Romberg, Dotzauer en andere cellovirtuozen. De composities van die tijd zijn allemaal uitgegeven voor cello en piano, cello en orkest en ook voor cello en strijkenensemble. Ik vond dat een geweldig schoon iets, zo'n strijkkwartet of strijkkwintet met een cello solo erbij. Dat is zo enorm negentiende-eeuws, wat vandaag de dag gewoon niet meer

bestaat. Ik heb toen het Adrien François Servais Ensemble gevormd, met Eva Zylka, Dirk Verelst, Frans Vos en Maurice Aerts. Dat was een fantastische tijd. We hebben lang samengespeeld en veel concerten gegeven over heel België. We speelden trio's van Dotzauer, Paganinivariaties, duo's van Franchomme, ... Allemaal virtueuze cellomuziek. Iedere keer stond ook Souvenir de Spa op het programma, want dat was ons *pièce de résistance*.

Souvenir de Spa is eigenlijk een heel goed werk. Het is tekenend voor die periode. Souvenir de Spa was hét stuk voor de cello vóór het Dvořák Concerto dat werd. Het was een stuk waar je mee kon uitpakken. Casals heeft het nog gespeeld voor zijn auditie in Brussel. Het is ook wel een fantastisch goed stuk. Het werkt bijzonder goed, het steekt goed in elkaar. Het is natuurlijk niet gemakkelijk, maar het is ook niet onoverkomelijk moeilijk. Na een tweetal jaar maakten we in 1985 een plaatopname van Souvenir de Spa en ook van het Strijkkwartet van zoon Joseph Servais – een bijzonder goed werk, helemaal vergeeten. We hebben uiteindelijk een tiental jaar samen gemusiceerd, en dan is mijn andere werk uit zijn voegen gebarsten. Ik ben heel blij dat ik dat ensemble heb gehad.”

Enkele jaren later creëerde Roel het Ensemble Explorations waarmee hij van 1996 tot 2012 de wereld rondreisde. Op de programma's stond muziek van barok tot Rossini en zelfs Ravel en de hedendaagse componist Luc Van den Hove. Zijn oude liefde voor het virtueuze cellorepertoire leidde tot een cd-opname met composities van Auguste Franchomme. “Met Explorations heb ik ook wel eens Souvenir de Spa gespeeld, in Oostende bijvoorbeeld, voor een recital helemaal geïnspireerd op de negentiende-eeuwse gewoonte om af te wisselen met zang- en andere solisten.”

Het Adrien François Servais Ensemble in Servais' geboortestad Halle op 6 juni 1985 voor de voorstelling van de Servais-lp.
Vlnr.: Frans Vos, altviool; Maurice Aerts, contrabas; Roel Dieltiens, cello; Eva Zylka, 1^e viool en Dirk Verelst, 2^e viool

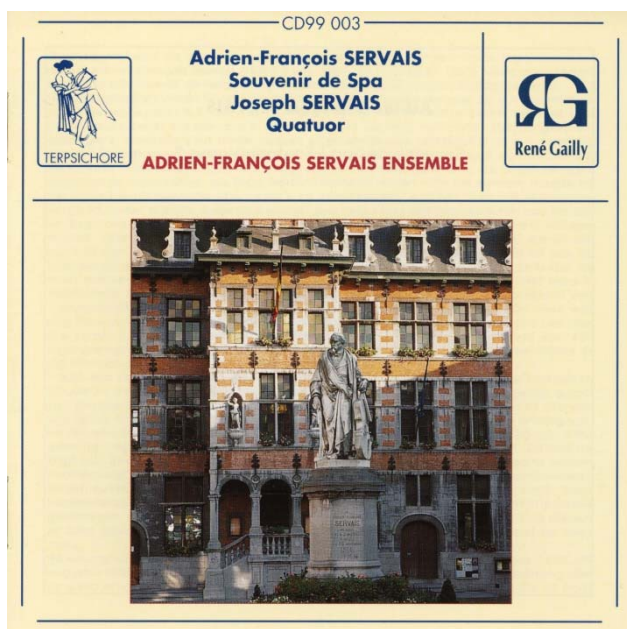
Servais in Zürich

Van 1983 tot 2002 was Roel cellodocent in het Lemmensinstituut in Leuven. In 2002 werd hij docent aan de Hochschule der Künste in Zürich en daar geeft hij nog steeds les.

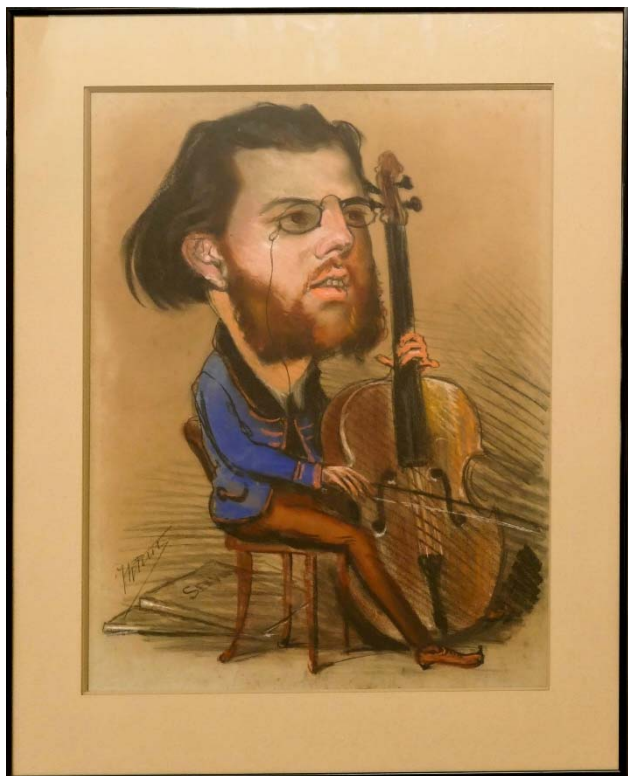
“Mijn leerlingen krijgen nog altijd Servais, allemaal. Servais vraagt een soort techniek die andere grote virtuozen niet vragen. Het vergt een heel specifieke linkerhandtechniek,

veel vijfvingerwerk. Er komen ook veel tertsen en sexten in voor, en ook zijn staccatotechniek in de stok is heel typisch. Er zijn ook staccato-etudes bij Popper bijvoorbeeld, maar die zijn veel eenvoudiger; bij Servais gaat de staccato bijna altijd gepaard met dubbelgrepen. Dat is heel speciaal en niet eenvoudig! Het grillige is ook heel eigen aan Servais' muziek. Er zijn etudes op bepaalde technische moeilijkheden, bijvoorbeeld op spiccato – springboog. Elk van de grote virtuozen heeft er zo geschreven, maar bij hen volgt het een zeker stramien, de snaarwisselingen hebben altijd een bepaalde volgorde. Bij Servais is er nooit een stramien, hoogstens een keer een maat of twee, en dan duikt hij, er zit geen vaste lijn in. Dat is bijzonder verwarrend, en heel goed om te leren. Als een aapje bepaalde bewegingen instuderen, pakt niet bij Servais, je moet bij de pinken blijven, veel meer dan bij andere etudes. Mede daarom blijven Servais' etudes zeer opportuun, even opportuun als de caprices van Paganini voor de viool. Vergelijk het met een sprinter die 110 meter moet leren sprinten, zodat hij uiteindelijk net dat ietsje meer zal kunnen geven op de 100 meter. Musici moeten ook altijd verder kunnen gaan dan wat ze in het dagelijkse concertleven moeten doen en daarvoor is Servais uitermate geschikt.

Een nog grotere uitdaging is Servais spelen met darmsnaren, zoals hij het zelf ook deed. Een paar jaar geleden had ik een leerling die dat absoluut wilde proberen met Souvenir de Spa. Darmsnaren zijn veel gevoeliger, ze krasen direct, reageren op vochtigheid, op droogte, op temperatuurschommelingen. Maar wat een geweldige klank! Ik denk er met veel plezier aan terug.”

Cd van het Adrien-François Servais Ensemble met op de cover het standbeeld van Servais in Halle (1997)

Karikatuur Joseph Servais door de Fransman Petit, door Roel Dieltiens rond 1980 gekocht in een Brussels antiquariaat en in 2019 geschonken aan de vzw Servais © foto Willy Everaert

Servais op de Koningin Elisabethwedstrijd

“Servais’ Caprices zijn toffe stukjes. Ik denk ook dat Servais veruit op zijn best is in de kortere composities. Zijn concerto’s zijn wat lang uitgesponnen, en daarin verschilt hij niet van Franchomme en Popper: die hebben ook heel goeie muziek geschreven, maar de inspiratie was van korte duur en dus het krachtigst in kortere werken. En waarom niet, dat is even waardevol. Ik speelde onlangs nog twee Caprices van Servais tijdens een zomercursus in Italië. Dat was heel leuk en succes verzekerd. Ik ben daarom heel blij dat ik intussen ook Servais’ 6 Etudes heb leren kennen. In tegenstelling tot de Six Caprices, met obligate cellobegeleiding, hebben de 6 Etudes een piano-begeleiding. Er zijn er een paar heel goeie bij. Een cellist kan er heel wat mee laten zien. Het is daarom ook fantastisch dat Servais’ Etudes een verplicht nummer zijn voor wie wil deelnemen aan de Koningin Elisabethwedstrijd voor cello in 2022. Elke cellist moet een van de 6 Etudes instuderen en doorsturen als video voor de preselecties. Geweldig toch? Ik vind het ook fijn dat Boccherini en Ysaÿe hun plaats kregen in de Wedstrijd. Van mij mag er overigens gerust wat meer ‘variatie’ zitten in het repertoire dat de kandidaten brengen. In 2017 kregen we vier keer Dvořák en zes keer Sjostakovitsj in de finale. Terwijl er zoveel meer bestaat. Jammer toch? De violisten spelen toch ook Vieuxtemps of Wieniawski, ook niet de grootste muziek, maar wel heel mooi en effectvol. Muziek moet niet altijd de wereld willen verbeteren. Dan verdient Servais, en zeker met Souvenir de Spa, ook een kans.”

Servaisdiscografie Roel Dieltiens

François Servais, Souvenir de Spa, opus 2

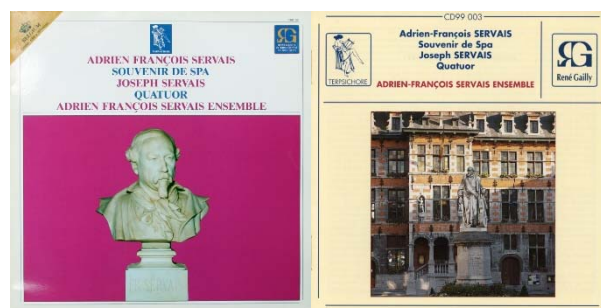
Joseph Servais, Quatuor

Adrien François Servais Ensemble

Opgenomen in 1985 in Studio Steurbaut

Geluidsdragers met deze opname:

- ‘Adrien François Servais. Joseph Servais’ (lp)
Terpsichore-René Gailly International Productions, 1982 061 (1985)
- ‘Adrien François Servais. Joseph Servais’ (cassette)
Terpsichore-René Gailly International Productions, 1982 061 (1985)
- ‘Adrien-François Servais. Joseph Servais’ (cd)
Terpsichore-René Gailly International Productions, CD 99 003 (1997)

Lp 1982 061 (1985)

CD 99 003 (1997)

François Servais, La Romanesca

Adrien François Servais Ensemble: Roel Dieltiens (cello), Eva Zylka (viool), Dirk Verelst (2e viool), Frans Vos (altviool), Frank Coppieters (contrabas)

Studio-opname BRT 3, 13 januari 1987 (Geluidsarchief VRT, MGT/307.369), uitgezonden op 1 februari 1987.

Geluidsdragers met deze opname:

- ‘30 jaar Radio 3’ (cd), Radio 3, Brussel, CD Radio 3-30 25 (1995)

François Servais, Six Caprices, opus 11 nr. 4

Roel Dieltiens, cello & Pieter Stas, cello

Live-opname in 1998 in Puurs

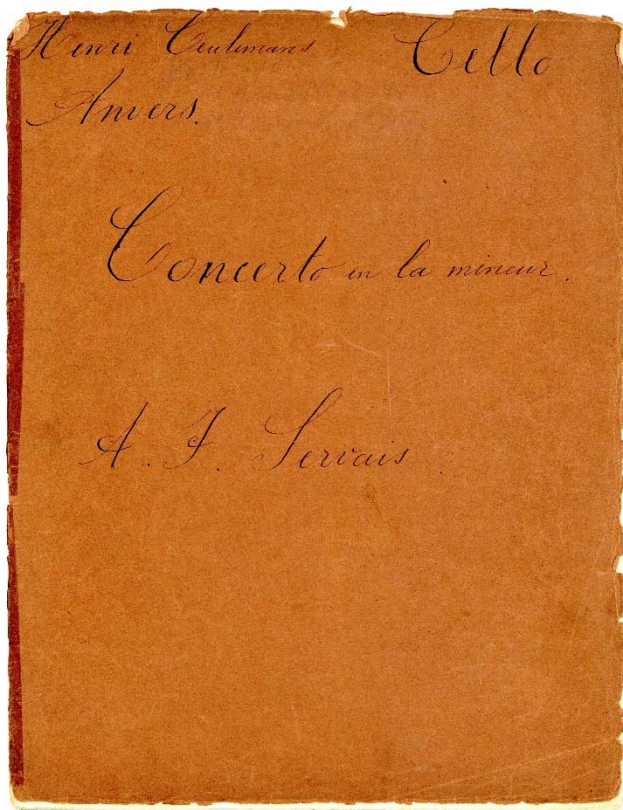
Geluidsdragers met deze opname:

- ‘Op de Klank af’ (cd), Centrum voor Muziekinstrumentenbouw, Puurs, Cmbcd 016523 (1998)

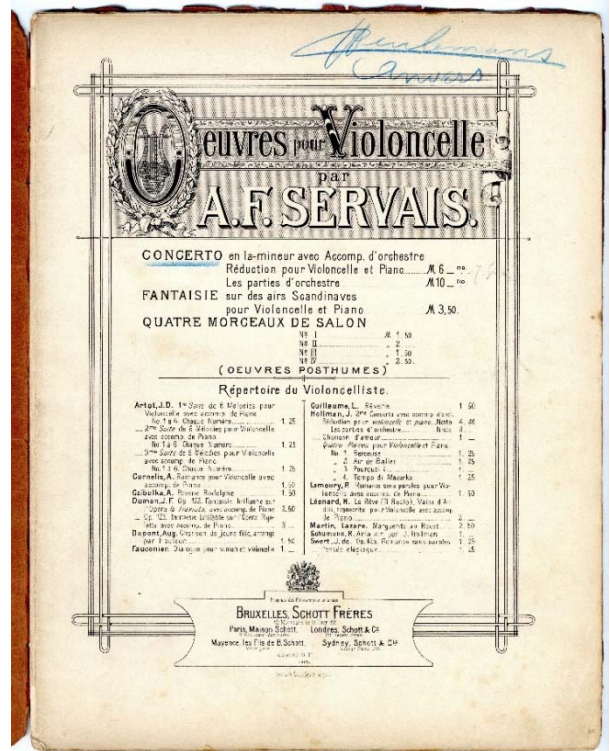
Roel Dieltiens en de Belgische Celloschool

Roel Dieltiens voornaamste leraar was André Messens (1927-1994). Messens was de laatste cellist die afstudeerde bij Henri Ceulemans, in 1945. Ceulemans (1879-1949) had 36 jaar lesgegeven in het Conservatorium van Gent en 23 van zijn leerlingen behaalden een 'eerste prijs'. Zelf was hij in 1898 afgestudeerd in het Conservatorium van Brussel bij Edouard Jacobs (1851-1925). Jacobs was oud-leerling van Joseph Servais (1850-1885), die zelf gestudeerd had bij zijn vader François Servais (1807-1866). Op die manier heeft Roel Dieltiens een sterke, rechtstreekse lijn tot enkele van de negentiende-eeuwse boegbeelden van de Belgische Celloschool.

Dieltiens heeft vele jaren een aantal partituren gekoesterd die van Henri Ceulemans afkomstig waren. Daaronder enkele werken van François Servais, die hij intussen toevertrouwde aan de vzw Servais. Het betreft de cellopartij en de orkestpartijen van Servais' *Fantaisie burlesque ou le Carnaval de Venise*, opus 9, *Morceau de Concert*, opus 14, *O Cara Memoria*, opus 17 en het *Concerto en la mineur*. Verder ook de cello- en pianopartij van de *Fantaisie polonaise*, opus 19 en de *Nocturne* opus 9 nr. 2 van Chopin in de bewerking van Servais. De meeste partijen bevatten Ceulemans' handtekening, stempel of speelaanduidingen. Hij was cellist in verschillende Antwerpse orkesten en heeft de composities ook meermaals uitgevoerd.

Henri Ceulemans maakte zelf een kافت voor de cellopartij van Servais' *Concerto en la mineur*

Handtekening Henri Ceulemans op zijn exemplaar van Servais' *Concerto en la mineur*. Hieronder: pagina met vingerzettingen van Ceulemans op de cellopartij

De eerste violist ging aan de slag met de titel van Servais' *O Cara memoria*... Daarboven de stempel "Henry Ceulemans Violoncelliste"